

Bokanmälningar

Hernando de Soto:

Den andra vägen Marknadsekonomi för Latinamerika

Ingen bok om Latinamerikas ekonomiska och sociala problem har på senare år tilldragit sig lika stor internationell uppmärksamhet som den peruanske ekonomen Hernando de Sotos *Den andra vägen. Marknadsekonomi för Latinamerika* (originalets titel: *El otro sendero*, Lima 1986, översättning Margareta Eklöf, 270 s, Ratio, 1989). Förordet är skrivet av den världsberomde författaren Mario Vargas Llosa – som med stor sannolikhet blir Perus näste president – och på omslaget uttalar sig ingen mindre än FN:s generalsekreterare Perez de Cuellar, som berömmar de Soto för att ha presenterat "sitt lands utvecklingsproblem i en alldeles ny form. Vi möter här ett mycket viktigt bidrag till lösningen av de mindre utvecklade ländernas ekonomiska och sociala problem."

Titeln, som är en anspelning på den berömda gerilla-rörelsen "Den lysande vägen" (*sendero luminoso*), anger författarens ambitiösa syfte: att ange en väg ur fattigdom och elände. Och denna väg är, som undertiteln berättar, den marknads-ekonomiska vägen.

För att få den uppmärksamhet som *Den andra vägen* rönt räcker det inte med att skriva en bok som är intressant – och det är onekligen de Sotos bok – utan det

gäller också att ge ut den vid rätt tidpunkt. Och här har de Soto också lyckats: i en tid då det politiska och ekonomiska förfallet accelererar i Peru och flera andra latinamerikanska stater, då krisen för staten som institution fördjupas och marknadernas renässans är ett faktum i både öst och syd, möter de Sotos energiska plädering för privat företagsamhet och mot statliga regleringar ett starkt gensvar.

Merkantilism i sönderfall

de Sotos huvudtes är att merkantilismen har utgjort Perus ekonomiska och sociala system ända sedan spanjorerna kom. Definitionen av "merkantilism" är vag, och motsvarar närmast det som de Soto tycker illa om: lagar, regleringar, statliga ingrepp mot den "rena" marknadsekonomi, allhandla påtryckningsgrupper som använder sig av statsapparaten för att stödja sårintressen etc. Detta system är, enligt författaren, "stätt i sönderfall", och det är här som de Sotos verkliga hjältar, småföretagarna inom den sk informella sektorn, spelar en huvudroll: "Att en växande och blomstrande informell sektor växer fram är en revolt mot merkantilismen och påskyndar dess slutliga hädanfärd."

de Sotos bok är en hyllning till de informella – till deras initiativkraft, fantasi och viktiga ekonomiska roll. De definieras aldrig närmare, men motsvarar i korthet de som står utanför det nät av skatter, lagar och förordningar som den peruanska "merkantilismen" vilar på.

Bokens styrka är det omfattande fakta-

material som de Soto och hans medhjälpare har samlat in om omfattningen av den informella sektorn i Peru. Siffrorna är ofta imponerande: över 400 000 människor är verksamma i den informella sektorn bara i Lima. 91 procent av de 16 228 fordon i Lima som användes för kollektivtrafik år 1984 ägdes av de informella. Den överväldigande majoriteten av alla bostäder som har byggts har byggts av de informella. Etc.

Bra är också de redogörelser för byråkrati som de Soto frikostigt bjuder på. Att tex skaffa tillstånd för att öppna en gatukiosk – och därmed lämna den informella sektorn och bli "formell", med alla papper i ordning – tog i genomsnitt 43 dagars vandring mellan byråkratier, och kostade motsvarande 15 månadslöner i mutor och allehanda avgifter. I utförliga diagram visar författaren hur det tar 43 månader och 207 byråkratiska etapper, som berör 48 olika förvaltningar, att skaffa sig tillstånd för att få sig tilldelad statlig mark för att bygga en enkel bostad.

Allt detta är avslöjande, och ofta underhållande, skildrat. Som läsare är det svårt att låta bli att dela författarens sympati för alla dem som helt enkelt tar saken i egna händer och ockuperar en bit mark, öppnar en kiosk eller köper en buss och börjar frakta passagerare utan att bry sig om papper och tillstånd. Dessutom har de Soto rätt i att mycket av den verksamheten sköts effektivare av de informella än av storskaliga företag i privat eller offentlig ägo.

Men därmed är inte sagt att man måste svälja författarens alla analyser, och än mindre hans recept. Låt mig ta några exempel på uppenbara svagheter i de Sotos resonemang.

Idealisering av de informella

Till att börja med är boken, liksom flertalet böcker på temat hjaltar och skurkar, en våldsamt idealisering av de informella. Alla som någon gång stött på Latinameri-

kas fixare, svartåkare, valutaväxlare och gatuförsäljare vet att det är en hård värld, där djungelns lag råder, och där våld, kriminalitet, prostitution och social misär också förekommer, vid sidan av den präktiga Gnosjö-anda som de Soto beskriver. Men i *Den andra vägen* finns inga av dessa problem. Skildringarna av hur de informella organiserar sig – tex för att driva en olaglig busslinje, sedan de helt enkelt "ockuperat" en linje som missköts av de formella – är rent naiva i sin vilja att teckna hjältarna som demokratiska föredömen. De Soto har tillräckligt rätt i tillräckligt mycket för att inte behöva gå till överdrift i sin skönmålning av de informellas ädla sannelag.

Men de Soto går vilse på ett mer avgörande plan. Han beskriver alla statliga ingrepp som uttryck för en merkantilism som borde höra en svunnen tid till, men antyder ingenstans att det statliga regelsystemet är ännu mer omfattande i utvecklade länder än i Peru. Skall man tro de Soto är företeelser som obligatorisk moms, inkomstskatter, arbetslagstiftning, minimilöner, socialförsäkringssystem, statliga eller kommunala tillstånd för att bebygga tomter eller starta nya busslinjer, fackföreningar etc okända i rika industriländer. I de Sotos bok framstår allt detta inte bara som hinder för utveckling, utan också som påfund av den underutvecklade merkantilismen som det gäller att bekämpa, helst med olagliga medel såsom ockupationer och skatteflykt.

De informellas utsatta situation beskrivs ingående. De saknar tillgång till bankkrediter, de måste muta sig fram genom statsapparaten, de är ständigt utsatta för hot om att "åka fast" etc. Och det är ju tråkigt. Men vad de Soto också beskriver, utan att vara riktigt medveten om det, är ett samhälle som präglas av ojämlikhet. Ett samhälle med extrema skillnader i människors tillgång till utbildning, kapital, kontakter etc. Men trots de skriande orättvisorna i länder som Peru har de Soto uteslutande förakt till övers för alla försök

till åtgärder från statens sida att omfördela inkomster eller skydda de svaga. "Lagar avsedda att omfördela välståndet gör inte vad lagar skall göra", skriver han, och hånar alla försök att "föra omfördelande krig i stället för att skapa reella framsteg".

Om man vänder en smula på perspektivet framstår mycket av det som de Soto beskriver på ett radikalt annorlunda sätt. Kanske är det så att det inte bedrivs något "omfördelande" krig, utan tvärtom ett dagligt krig för att *förhindra* en omfördelning? Kanske är det rentav så att den peruanska, "merkantilistiska" staten trakasserar fattiga bl a i syfte att *bevara* de rikas privilegier (och, givetvis, ta några smulor åt byråkraterna själva)? Kanske finns det mäktiga krafter inom den glupska peruanska överklassen som tycker det är utmärkt att byråkrater och poliser slår ned på alla försök från de fattigas sida att ge sig ut på gatorna och ockupera?

Bleka lösningsförslag

Mot bakgrund av de Sotos livfulla skildringar av byråkrati, ineffektivitet och korruption är de lösningsförslag som presenteras avslutningsvis synnerligen bleka. Han vill ha färre men bättre lagar, och det är ju lätt att instämma i. Men när han kommer till sin framtidsvision av det goda samhället blir det magert; det enda han egentligen har att komma med är att lagstiftningen skall demokratiseras genom att två grundvillkor måste vara uppfyllda innan en ny lag antas: lagförslagen "måste offentliggöras innan de införs så att alla som berörs av dem kan komma med sina åsikter och invändningar" samt "åtföljas av en kostnadsintäktsanalys av de sannolika socioekonomiska effekterna". de Sotos förhoppning är att "tvånget att genomföra en kostnadsintäktsanalys bör förmå vederbörande ministerium att kasta alla bristfälliga lagförslag i papperskorgen innan de offentliggörs".

Borta är nu de Sotos egna analyser av

särintressenas roll; demokratiska stormöten löser det problemet. Och borta är den tidigare analysen av byråkratiers maktmissbruk och korruption; med hjälp av kostnadsintäktsanalys blir de sanna samhällsintressena tillgodosedda.

Av den frejdige anarkisten bidde det, till slut, en pedantisk teknokrat. Och en politisk idiot.

Docent *STEFAN DE VYLDER*
Handelshögskolan i Stockholm